

STUDIJA SLUČAJA

KAMENOLOM RAKOVAC KIŠNJEVA GLAVA

EKSPLOATACIJA ILI REKULTIVACIJA

POKRET ODBRANIMO ŠUME FRUŠKE GORE

Oktobar 2023. godine

IMPRESUM

Autorke:

Nataša Komljenović - istraživač i autor

ArhInGreen, Novi Sad

Dragana Arsić - istraživač i autor

Udruženje za zaštitu šuma, Novi Sad

Dizajn i prelom

Nataša Komljenović

KAMENOLOM RAKOVAC - KIŠNJEVA GLAVA

EKSPLOATACIJA ILI REKULTIVACIJA

Izdavač

Udruženje za zaštitu šuma

www.uzzs.org.rs

Oktobar 2023. godine

SADRŽAJ

1) Uvod - Cilj i svrha izrade sudsije slučaja	04 - 10
1.1. Pokretanje pitanja adekvatne sanacije, regeneracije i rekultivacije lokaliteta kamenoloma	
1.2. Pozivanje Ministarstva rudarstva i energetike, Pokrajinskog zavoda za zaštitu prirode i lokalne zajednice – na odgovorniji pristup prema javnim dobrima	
1.3. Kako dalje zajedničkim snagama	
2) Trenutno stanje aktivnih i neaktivnih površinskih kopova	10 - 11
2.1. Apel stručnjaka - Vratiti prostor prirodi	
2.2. Aktivni površinski kopovi	
2.3. Napušteni površinski kopovi	
3) Reference i prirodne vrednosti definisane Prostornim planom područja posebne namene Fruška gora	11 - 12
3.1. Objekti geonasledja	
3.2. Karakter predela - značaj na lokalnom, pokrajinskom, republičkom nivou- Prostorni plan Autonomne pokrajine Vojvodine	
4) Okidač i participacija građana	12 - 20
4.1. Aktivnosti pokreta Odbranimo šume Fruške gore	
4.2. Hodogram aktivnosti OŠFG i nadležnih institucija	
4.3. Dalje aktivnosti	
5) Nezakonita/nelegalna eksploatacija na lokalitetu Kišnjeva glava - Kamenolom Rakovac	20 - 21
5.1. Nezakonita eksploatacija	
5.2. Nezakoniti objekti	
5.3. Nemar i prepustanje stihiji – država i lokalna zajednica apatični	
6) Odnos upravljača NPFG, lokalne zajednice i države	21 - 22
6.1. Odnos upravljača NPFG i lokalne zajednice – neadekvatno ubiranje naknade	
6.2. Odnos države i lokalne zajednice – neadekvatno ubiranje naknade	
7) Projekat rekultivacije Kamenoloma Rakovac	22 - 27
7.1. Rekultivacija - mrtvo slovo na papiru?	
7.2. Kada će se sanirati kamenolom ?	
7.3. Primeri pozitivne prakse	

1. CILJ I SVRHA IZRADE STUDIJE SLUČAJA

Fotografija: Pokret OŠFG

Namera izrade Studije slučaja je analiza slučaja površinskog kopa Kišnjeva glava i kronološki prikaz aktivnosti institucija, ekoloških aktivista i lokalne zajednice sa ciljem predstavljanja javnosti:

- obrazca pasivnog i neodgovornog odnosa nadležnih institucija prema eksploraciji prirodnih dobara,
- obrazca neodgovornog odnosa samog upravljača Javnog preduzeća Nacionalni Park Fruška gora prema decenijskom problemu eksploracije kamena na ovom lokalitetu,
- obrazac ostvarivanja privatnih interesa na štetu javnih interesa od strane finansijski i politički moćnih ljudi koje se umrežavaju preko vladajuće stranke i vršioca vlasti na svim nivoima,
- nepostojanja dovoljnog i adekvatnog kapaciteta nadležnih stručnih službi, kontrolnih i nadzornih institucija i inspekcija
- nepostojanja nezavisnog sudstva,
- uloge ekoloških aktivista u otkrivanju nezakonitog rada Kamenoloma Kišnjeva glava i pokretanju rešavanja slučaja,
- pretstavljanje Studije koja može biti od pomoći građanskim i ekološkim inicijativama širom Srbije suočenim sa istim ili sličnim problemima,
- iniciranje participativnog modela upravljanja zaštićenim područjima prirode uključivanjem ekoloških organizacija koje su svakodnevno na terenu i prate dešavanja u realnom vremenu i prostoru,
- pretstavljanje inkluzivnosti kao modela angažovanja ekoloških organizacija koji može da doprinese građenju kapaciteta svih nadležnih i zainteresovanih subjekata za „odbranu“ javnih interesa.
- pokretanje pitanja adekvatne sanacije, regeneracije i rekultivacije lokaliteta Kišnjeva glava i pozivanje upravljača Nacionalnog parka Fruška gora da zajedno sa ostalim nadležnim institucijama omoguće učešće u javnoj raspravi, građanima i korisnicima Nacionalnog parka kako bi zajednički došli do adekvatnog rešenja sanacije (rekultivacije).

ZNAČAJ KAMENOLOMA KIŠNJEVA GLAVA

Kamenolom Rakovac na lokalitetu Kišnjeva glava najveći je površinski kop na Fruškoj gori. Aktivan je još od 1937.g i u Srbiji je jedan od najznačajnijih nalazišta trahita, magmatske rude koja se koristi kao podloga za puteve i pruge, takođe i kao sirovina u proizvodnji asfalta.

Malo je poznato da je na mestu današnjeg kamenoloma nekada stajao vrh od koga je danas ostalo samo ime – Vrh Kišnjeva glava. Sudeći po starim topografskim kartama, bio je visok tek koji metar preko onih 500 koji dele planinske vrhove od običnih brda, što je za fruškogorske uslove i više nego dovoljno. Da li je bilo vredno ne samo sravniti ga sa zemljom, nego umesto njega izdubiti rupu koja zjapi kao otvorena rana iz šumskog tkiva Fruške gore, vreme će pokazati. Iako je još pre deset godina najavljeno da će prestati sa radom, kao i da će se prostor kamenoloma rekultivisati i pretvoriti u svojevrsnu oazu prirode, teška mašinerija i dalje je prisutna, sa povremenim smanjenim intenzitetom.

(Izvor: Blog tekst: Skrivena mesta Fruške gore: Tragom kamena)

<https://www.perpetuummobile.blog/2020/02/fruska-gora-tragom-kamena.html>

Prema rečima stručnjaka, profesora dr. Slobodana Vujića sa Rudarskog instituta u Beogradu, rok za rekultivaciju lokaliteta je bio 2012.g. Profesor Vujić je još 2008.g radio projekat rekultivacije površinskog kopa Kišnjeva glava i nije mu jasno zašto se na ovom prostoru još uvek eksplorativne radove. Jer životni vek kopa se bliži kraju, a eksploracija se odvija već punih 80 godine!

Kompanija koja od 1977.g eksplorativno istraživala ovo područje bila je deo "Teko Mining grupe", do prinudne prodaje akcija 2016.g. Tada je najveći deo u kompaniji uzeo "Milinković kop" koje se od 2008.g bavi "trgovinom na veliko". Tako je 2016.g deo ovog preduzeća otkupila Narodna skupština Srbije, a u prvoj polovini 2019.g taj isti deo je kupila Vlada Srbije i za svog zastupnika u ovoj firmi postavila generalnog sekretara Vlade Novaka Nedića. Vlasnik površinskog kopa "Kamenolom Rakovac" d.o.o., Nikola Milinković, Rešenjem Pokrajinske vlade 2016.g dobio je zeleno svetlo da uđe u još jedan ciklus eksploracije pod "ekološkim sloganom rekultivacije" sa ciljem zatvaranja poršinskog kopa do kraja decembra 2020.g. Ali zatvaranje se nije desilo!

ZNAČAJ KAMENOLOMA RAKOVAC - KIŠNJEVA GLAVA

Početkom 2021.g Pokret OŠFG dolazi do saznanja da rok za završetak „rekultivacije“ kraj 2020.g (prema važećem Rešenju) i odlučuje se da organizovano obide površinski kop. Planiran, organizovan izlazak na kop sa ciljem utvrđivanja činjeničnog stanja na terenu se dogodio 03.02.2021. g. Tokom obilaska kopa nakon sat vremena od silaska 5 aktivista u kop, došla je policija. „Neko mnogo moćan stoji iza Milinkovića“, rekao je policijac dok je legitimisao aktiviste pokreta Odbranimo šume Fruške gore. Aktivisti su obišli površinski kop, a policija je došla na poziv vlasnika površinskog kopa. Nakon obilaska terena 05.02.2021.g Pokret OŠFG upućuje zahtev za vanrednim inspekcijskim nadzorom rudarskoj inspekciji. U međuvremenu Pokret OŠFG saznaće da je rudarska inspekcija vršila vanredni inspekcijski nadzor mesec dana pre, tačnije 04.01.2021.g i da je konstatovala da je dozvola za rad istekla 31.12.2020.g, a da rekultivacija nije realizovana !!!

Vlasnik kamenoloma je ignorisao Rešenje rudarskog inspektora i nastavio je da radi punim kapacitetom, a inspektor je nakon toga podneo prijavu za privredni prestup i obavestio nadležnu policijsku upravu. Da li je to imalo nekog uticaja?

Ne, nije! Rudnik je nastavio da radi.

Pokret OŠFG postavio je tada (a i sada nakon dve i po godine) ključna pitanja:

Zašto rudarska inspekcija nakon 06.01.2021.g (kada je donela rešenje) nije sprovedla izvršnost rešenja o zatvaranju površinskog kopa, uz asistenciju Policijske uprave Novi Sad (Policijske stanice u Bečinu)? Tražimo odgovor i dalje, jer neko moćan za koga zakoni ne važe! Ne može biti izgovor za prečutno odobravanje nezakonite eksploatacije!

Zašto inspekcija sprovodi izvršnost rešenje 2 godine kasnije, januara 2023.g kada dolazi do nemilog događaja i pada radnika sa litice sa smrtnim ishodom. Zar moramo čekati da se dogode akcidentne situacije da bi država - inspekcijske službe efikasno reagovale? Čemu onda inspekcije i nadležni organi ako ne deluju efikasno i pravovremeno?

1.1. Pokretanje pitanja adekvatne sanacije, regeneracije i rekultivacije lokaliteta kamenolom – Kišnjeva glava

Iako Prostorni plan područja posebne namene Fruške gore do 2022.g predviđa rekultivaciju kamenoloma Kišnjeva glava i privođenje nameni u svrhu turizma i rekreacije, na ovom lokalitetu se i dalje tokom 2021.g i 2022.g nastavlja eksploatacija kamena trahita. Prema važećim planovima, firma koja eksploatiše kamen dužna je da po završetku radova, najkasnije u roku od jedne godine, izvrši rekultivaciju zemljišta i preduzme mere zaštite životne sredine i voda, kako bi se zaštitali život i zdravlje ljudi. "Radovi na zatvaranju i rekultivaciji površinskog kopa Kišnjeva glava moraju da se završe do 31.decembra 2020.g", definisano je rešenjem Pokrajinskog sekretarijata za energetiku, građevinarstvo i saobraćaj od 18. jula 2016. g. **Ovako je na papiru!**

U realnosti aktivisti/građani u februaru 2021. g, kada su izašli na lice mesta zatekli su mašine koje i dalje eksploatišu ovo područje. Bitno je naglasiti, pre izlaska na teren članova Pokreta OŠFG, rudarski inspektor je doneo Rešenje o obustavljanju radova. Takode i nakon što je u februaru inspekcija uradila vanredni inspekcijski nadzor, kamenolom je nastavio da radi!

ZNAČAJ KAMENOLOMA RAKOVAC - KIŠNJEVA GLAVA

Ministarstvo rударства и енергетике склопило уговор са фирмом "Kamenolom Rakovac" за експлоатацију и рекултивацију. **"Медутим, апсолутно ништа није урађено у вези са рекултивацијом, само су експлоатисали. С обзиром на то да је као гаранција извршења посла рекултивације data менica, они то нису урадили и покрајински секретар за енергетику је упутио ту менicу надлеžном министарству"**, навела је Dragana Arsić (осниваč и активиста покрета Odbranimo šume Fruške gore) за портал 021. Том прilико je iznela stav ekoloških aktivista, da površinski kop mora da se zatvori i da priroda uradi svoje, jer je nejasno kako država sada može da ubedi firmu da sklopi novi ugovor i da uradi rekulkтивaciju, ka privatnoj firmi to nije u interesu.

Realizacija пројекта рекултивације захтева велика финансијска улагања, правни механизми који би натерали приватну firmu да улази у рекултивацију (након истека свих реšења) не постоје! Naplata menice je jedina opcija i правни механизам за компензовање штете zbog neizvršenja posla rekulkтивacije, ali je nažalost nedovoljan da se složeni postupak rekulkтивacije sprovede.

Просторни контекст

Površinski kop Kišnjeva glava se налази на око два километра од Партизанског пута, а може се доћи и из смера Rakovca. Путеви који воде до каменолома углавном нису у добром стању, а njihovom održavanju svakako ne помаже ни то што njima redovno prolaze kamioni prepuni камена. Najviše je ugrožen lokalni put kroz село Rakovac, а осим пута и kuće u neposrednom kruženju su zbog konstantne vibracije usled транспорта bile под ризицима пучanja и уруšавања.

"Куће нам пucaju, а што никад nije bilo klizište, sad se odranja земљиште – znači, ruši nam se brdo, put propada. Nijedan njihov kamion nije pokriven ciradom, a voze kao nezdravi! Ja ne znam da li kroz неко место dnevno prođe ovoliko kamiona, nije normalno!", kaže мештана Rakovca за портал VOICE. Dodaje da Opština Beočin ништа nije помогла у вези са проблемом који имају и да су зато mislili da blokiraju put, али су чули да не смеју jer има status regionalnog.

Izvor: VOICE

<https://voice.org.rs/kop-kisnjeva-glava-radi-bez-dozvole-usred-nacionalnog-parka/>

Fotografija: Pokret OSFG - Članovi OSFG u obilasku kamenoloma, februar 2021.g

Evidentno je, da preduzeće "Kamenolom Rakovac" bolje posluje od 2019.g odnosno od kad je Vlada uzela udeo u vlasništvu. Međutim, pitanje je u kojoj meri, sa tako malim brojem akcija, Vlada može da utiče na poslovanje ove kompanije. Jasno je da se niko ne bi bavio procesom rekultivacije bez ekonomskog interesa. Prema projektnoj dinamici biološka rekultivacija je trebala biti završena 2019.g, na osnovu Rešenja iz 2016.g rok za završetak rekultivacije i zatvaranja kopa je trebao biti realizovan do 31.12.2020.g. Ali uprkos svim ograničenjima „Kamenolom Rakovac doo“, traži prostor za dalje delovanje. Tako je privrednom društvu „Kamenolom Rakovac doo“ u maju 2021.g odbačen zahtev za produženje dozvole, jer nije ispoštovalo prekluzivne, obavezujuće rokove u kojima se takav zahtev može podneti, što je zahtev za produženjem dozvole učinilo neblagovremenim.

Izvor:VOICE

<https://voice.org.rs/kop-kisnjeva-glava-se-i-dalje-bespravno-eksplorise/>

Prema saznanjima portala VOICE, do oktobra 2022.g “Kamenolom Rakovac doo“ nije ishodovao rešenje kojim bi bilo moguće izvođenje rudarskih radova na sanaciji i rekultivaciji kopa Kišnjeva glava. Izvor: VOICE <https://voice.org.rs/kop-kisnjeva-glava-radi-bez-dozvole-usred-nacionalnog-parka/>

1.2. Pozivanje Ministarstva rudarstva i energetike, Zavoda za zaštitu prirode i lokalne zajednice – na odgovorniji pristup prema javnim dobrima

Privredni prestup - nakon što je 30. marta 2021.g uputio prijavu za privredni prestup Osnovnom javnom tužilaštvu rudarski inspektor, Pokrajinski sekretarijat za energetiku i mineralne sirovine (PSEGS) je prijavu dopunio dva puta: 21. aprila 2021. g i 10. januara 2022. g. Zašto rudarski inspektor nije odmah po izvršenom nadzoru izdao rešenje o zabrani rada preduzeću “Kamenolom Rakovac doo”?

Advokat Luka S. Đorđević iz “Advecolaw” (objašnjava za portal VOICE) da “Kamenolom Rakovac doo” već nema dozvolu da izvodi radove, „ te mu se izvođenje radova ne može ni zabraniti, što je razlog zbog koga je u toku postupak za privredni prestup.“ **“Privrednom društvu „Kamenolom Rakovac doo“ Ledinci je odbačen zahtev za produženje dozvole, jer nije ispoštovalo prekluzivne, obavezujuće rokove u kojima se takav zahtev može podneti, što je zahtev za produženjem dozvole učinilo neblagovremenim.** S obzirom na to da ovo privredno društvo, po ovom osnovu nema odobrenje za radove, već zbog te činjenice ne bi smelo ništa da radi. „ Postoji mogućnost da za isto područje imaju neku drugu dozvolu, što se iz priložene dokumentacije ne vidi. Druga mogućnost je da rade protivzakonito”.

NEREAGOVANJE POLICIJE I TUŽILAŠTVA

Ni Policijska uprava Novi Sad nije postupala po prijavi za privredni prestup jer "ne raspolaže podatkom da je rudarski inspektor obavestio o privrednom prestupu", a prema zakonu, policija je dužna da rasvetljava privredne prestupe. U Ministarstvu rудarstva i energetike nisu znali ništa o nelegalnoj eksploataciji trahita na Fruškoj gori, i ako su potvrdili portalu VOICE da jesu naplatili menicu koja predstavlja garanciju za izvršenje poslova sanacije i rekultivacije. Iz resornog Ministarstva i kabineta premijerke ni posle nekoliko meseci nije bilo odgovora na pitanja: koji je interes Vlade Republike Srbije da bude osnivač u većinski privatnom preduzeću i kako komentarišu što se protiv firme u kojoj Vlada ima ideo vodi sudske procese zbog privrednog prestupa?

Agencija za borbu protiv korupcije smatra da nema sukoba interesa u situaciji u kojoj je pred Privrednim sudom u Novom Sadu u toku postupak protiv "Kamenolom Rakovac doo", čiji je suvlasnik Vlada Republike Srbije, što je u teoriji svakako tačno. Ali, ako javnost u Srbiji kao najveće generatore korupcije "viđi" prevelik uticaj političkih i privrednih struktura na odluke koje se donose u institucijama, kao i odsutnost kontrole nad radom javnih službenika", ne čudi što pojedini meštani Rakovca i Beočina, aktivisti i ostala zainteresovana javnost, veruju da je situacija u kojoj privatna firma nezakonito eksploatiše trahit, i to još u Nacionalnom parku gde je to zakonom izričito zabranjeno, da je moguća jedino uz podršku državnih institucija.

Izvor: VOICE

<https://voice.org.rs/kop-kisnjeva-glava-radi-bez-dozvole-usred-nacionalnog-parka/>

Prema javno objavljenim finansijskim izveštajima, "Kamenolom Rakovac doo" je 2016. g ostvario dobit od 180.971.000 dinara, 2017. godine zaradio je 183.588.000 dinara, zatim 2018.g dobit je porasla na 204.254.000 dinara, a 2019.g dobit ovog preduzeća iznosila je čak 376.984.000 dinara. Ovo znači da je za samo nekoliko godina "Kamenolom Rakovac doo" počeо da zaraduje dvostruko više od svog godišnjeg proseka. S druge strane, naknada koju je "Kamenolom Rakovac" platio Nacionalnom parku za eksploataciju kamena u 2019. g iznosi 11.666.261 dinar.

Izvor: VOICE

<https://voice.org.rs/kop-kisnjeva-glava-radi-bez-dozvole-usred-nacionalnog-parka/>

Preduzeću Kamenolom Rakovac je u oktobru 2022.g zbog nezakonite eksploatacije kopa Kišnjeva glava na Fruškoj gori IZREČENA PRESUDA ZA PRIVREDNI PRESTU KOJOM JE KAŽNEN SA 209 PUTA MANJOM KAZNOM OD GODIŠNJEZ PRIHODA ZA ISKOPAVANJE.

Firma koja od nelegalnog kamenoloma prijavljuje godišnju neto dobit od 69 miliona je kažnjena sa 300.000 dinara. To je istovremeno i tri do devet puta manja kazna nego što previdja Zakon o ruderstvu i geološkim istraživanjima, a na koji se pokrajinski rudarski inspektor pozvao.

Izvor: MAŠINA

<https://www.masina.rs/kazne-za-zagadivace-zivotne-sredine-su-previse-blage-porucuje-reri/>

1.3. Kako dalje zajedničkim snagama

Prirodnji resursi Srbije se nesmetano, bez jasnog plana i kontrole, eksploatišu decenijama unazad. Kop Kišnjeva glava, koji se jednim svojim delom nalazi i na teritoriji nacionalnog parka Fruška gora, odavno je trebalo da bude saniran i rekultivisan. Odgovarajući na pitanje da li bi proglašavanje prirodnih resursa za dobra od nacionalnog interesa bilo rešenje za njihovu održivu eksploataciju, Mirko Popović (RERI) kaže da za proglašavanje projekata od nacionalnog interesa mi uopšte nemamo proceduru kako se to radi, kako se to proglašava i ko je za to odgovoran. To je praktično ostavljeno na diskreciono odlučivanje Vladi Srbije. "Zato mi moramo intenzivno, svi zajedno, da radimo na tome da nateramo državu da primenjuje propise. Ukoliko ne postoje snažne institucije koje će stati na put ekspanziji profitna, svaki investitor će to da iskoristi da bi maksimizirao profit a smanjio trošak. Znači, naša ključna adresa u borbi za održivu eksploataciju javnih dobara jeste država, odnosno državne institucije", smatra Popović. Izvor: VOICE
<https://voice.org.rs/kop-kisnjeva-glava-se-i-dalje-bespravno-ekspluatise/>

Fotografija: Pokret OSFG - April 2022.g

2. TRENUTNO STANJE AKTIVNIH I NEAKTIVNIH POVRŠINSKIH KOPOVA

Na prostoru obuhvata Prostornog plana područja posebne namene Fruška gora nalaze se ležišta i eksploataciona polja sledećih mineralnih sirovina: Ležište i eksploraciono polje opekarskih sirovina „Stražilovo“ u Sremskim Karlovциma, Ležište i eksploraciono polje laporca „Filijala“ kod Beočina, Ležište i eksploraciono polje tehničkog građevinskog kamena – trahit „Kišnjeva glava“ kod Rakovca, Ležište laporca „Belo brdo“ kod Beočina, Ležište zeolita „Opcište“ kod Beočina, Ležište laporca „Tancoš“ kod Beočina, Ležište gline „Lipa“ kod Čerevića, Ležište krečnjaka „Strmoglavica“ kod Vrdnika, Ležište dolomita Venje, Ležište opekarskih glina „Gornji Batinci“ kod Iriga, Ležište krečnjaka „Krečaske jame“ kod Ležimira, Ležište krečnjaka „Mutalj“ kod Bešenova i Ležište krečnjaka „Beli kamen“ kod Bešenova.

Po završetku eksploracije za odredeni broj površinskih kopova uradena je projektna dokumentacija i sprovedena rekultivacija do određene faze (tehnička, delimično i bioščka na neznačitim površinama), dok je veći deo napušten, a postupak revitalizacije nije sproveden. Iako postupak rekultivacije nije projektno sproveden, sama činjenica da kopovi nisu više eksploraciono aktivni je od izuzetnog značaja. Jer prirodnici procesi će uraditi bioščku rekultivaciju što je za početak i više nego dovoljno.

(Izvor: Prostorni plana područja posebne namene Fruška gora-2019.g)

2.1. Apel stručnjaka - Vratiti prostor prirodi – Kamenolom Kišnjeva glava

Prof. dr Slobodan Vujić sa Rudarskog instituta iz Beograda koji je još 2008.g radio projekat rekultivacije kopa Kišnjeva glava kaže da ne zna zašto se na ovom prostoru još uvek eksplotiše kamen. Po njegovom projektu, rok rekultivacije bio je 2012.g. Nakon više od 80 godina eksploracije ovog kameni eruptivnog porekla, životni vek kopa se bliži kraju. Po standardima u svetu, rudarski kopovi trebalo bi da, nakon određenog vremena, budu zatvoreni i uklopljeni u krajolik Nacionalnog parka, a ovaj proces, i ako mu je vreme, još uvek nije pokrenut. "Uzimajući u obzir uslove koji su postojali kada sam ja radio taj projekat, eksploracija na toj lokaciji bi trebalo da bude pri kraju. U ovom slučaju projekti su išli ka tome da se ta lokacija uređi tako da se to nameni za sportsko-rekreativni prostor", objašnjava Vujić.. Kako navodi, eksplorisanje može da traje dok se ne iscrpe rezerve kamena, ali u slučaju Kišnjeve glave iscrpljenost rezervi nije ograničavajući faktor, već postoje drugi uticaji koji su "doveli do granice izvodljivosti radova". "Pod dejstvom atmosferskih promena kamen se drobi. Da ne bi neko stradao napravljeno je rešenje da se kosine osiguraju i da se zaštite ljudi koji borave u tom prostoru. Problem je, dakle nesigurnost tog prostora... Ali suština je vraćanje prostora prirodi", ističe Vujić."To je kamen izuzetnog kvaliteta koji je eksplorisan sa punim kapacitetom, ali i logikom. Vojvodina kamenama nema, a ovo je u epicentru Vojvodine. Alternativa je da kamen dovozite, a kamen nije sirovina koja trpi velike transportne troškove. Ali tu postoji prostor dugačak oko pet kilometara između Kišnjeve glave i Srebra koji je ležište ovog kamena. Dakle moguće je preseliti se na drugu lokaciju i napraviti kamenolom", objašnjava dr profesor Slobodan Vujić.

Izvor:Portal021https://www.021.rs/story/Novi-Sad/Vesti/270727/Eksploracija-na-Fruskoj-gori-Problem-sa-kamenolomom-i-vez-a-sa-Vladom-Srbije.html

Profesor Vujić naglašava da razume zabrinutost građana, ali da oni moraju imati u vidu da ovaj rudnik ne pravi kontaminaciju u okruženju. " Nema hemijske kontaminacije i nema trajnih posledica po okolinu. To je objekat koji je izmenio morfologiju područja, ali posle rekultivacije to može da izgleda tako da se ne zna da je tu ikad eksplorisan kamen", zaključuje Vujić.

Pretpostavljamo da je ovakav stav profesora Vujića doprineo da se **Turska firma „Tasyapi Insaat“** obrati Pokrajinskom sekretarijatu marta 2020.g sa zahtevom za dobijanje dozvole za istražne radove na potezu Zmajevac-Kamenjar – u I stepenu zone zaštite Nacionalog parka Fruška gora, a koji se nadovezuje na postojeće Površinske kopove – Ledinačko jezero i Kišnjeva glava.

Pokret Odbranimo šume Fruške gore podneo je 12. oktobra 2020.g inspekcijsku prijavu o uočenim nelegalnostima povodom istražnih radova u oblasti Zmajevac-Kamenjar. Nakon toga Pokrajinski sekretarijat za urbanizam i zaštitu životne sredine je ubrzo izvršio inspekcijski nadzor, zatim odeljenje za kontrolu zaštite i korišćenja prirodnih dobara obaveštava tursku firmu o uslovima za dobijanje dozvole za radove, a vezano za mere zaštite prirode. Krajem oktobra 2020.g Pokrajinski sekretarijat za energetiku, saobraćaj i građevinstvo, donosi odluku da se odbija zahtev za izvođenje primenjenih geoloških istraživanja krečnjaka u zoni Zmajevac-Kamenar. Izvor: Portal SM

<https://mitrovica.info/pobeda-savesnih-gradjana-obdijen-projekat-turske-kompanije-na-fruskoj-gori/>

2.2. Aktivni površinski kopovi

Tragoviru rudarenja na Fruškoj gori datiraju još iz XV i XVI veka (sa izgradnjom manastira na ovim prostorima), medutim značajniji pisani podaci datiraju iz 1804.g kada manastir Vrdnik otvara rudnik mrkog uglja (podzemna eksploracija), najstariji rudnik kod nas, koji kasnije otvara veliki broj površinskih kopova nemetaličnih mineralnih sirovina (što smo naveli u uvodnom delu poglavљa).

Sa proglašenjem Fruške gore za Nacionalni park 1960.g eksploracija mineralnih sirovina je praktično obustavljena, a rudnik uglja u Vrdniku je zbog pradora podzemnih voda i potapanja zatvoren.

Izvor: NPFG

<https://www.npfruskgora.co.rs/data/dokumenti/npgf2018-2027.pdf>

2.3. Napušteni površinski kopovi

Na području Nacionalnog parka registrovano je 16 napuštenih površinskih kopova većih dimezija.

Upravljač je planirao rekultivaciju sledećih površinskih kopova: Kišnjeva glava, Ležimir, Orlovo bojište, Srebro i Stari Rakovac. Dok je izvršio rekultivaciju sledećih površinskih kopova: Galerija Rakovac, Kožije brdo, Srednje brdo, Paragovo 2, Stražilovo 1, Stražilovo 2, Perina pećina. Svi rekultivisani lokaliteti imaju za cilj popularizaciju geoloških vrednosti Fruške gore, odnosno imaju turističko-rekreativnu i edukativnu namenu.

3. REFERENCE I PRIRODNE VREDNOSTI DEFINISANE PROSTORNIM PLANOM PODRUČJA POSEBNE NAMENE FRUŠKA GORA

3.1. Objekti geonasledja

Fruška gora se odlikuje bogatim geološkim diverzitetom koji ga čini jedinstvenim geotipom na prostoru Republike Srbije. Na Fruškoj gori se nalaze mnogobrojna nalazišta fosila, brojni izdanci sa otkrivenim geološkim tvorevinama značajnim za sagledavanje geološke gradić i istorijsko geološkog razvoja litovere u Panonskoj niziji i Podunavlju. Geološki diverzitet čini zavidan broj lokaliteta geološke baštine (različitog obima), kompleksi geoloških entiteta od posebnog naučnog značaja, retkosti i lepotе, koji su reprezentativni za ovo i šire područje i njegovu geološku istoriju, događaje ili procese.

U obuhvatu Prostornog plana područja posebne namene Fruška gora nalaze se prostorne celine od značaja za očuvanje geološke raznovrnosti, kao što su: , Lokalitet „Stari Ledinci“, „Galerija Rakovac“, ... Dumbovački vodopad, Almaški vodopad ... , Lokalitet „Ledinačko jezero“, Napušteni majdan kod Starog Rakovca, i mnoga druga interesantna nalazišta među kojima je i Lokalitet „Kišnjeva glava“.

Geološke resurse Fruške gore, uglavnom čine nemetalične mineralne sirovine i podzemne i geotermalne vode, uz pojavu nemetaličnih mineralnih sirovina.

Beočinska fabrika cementa koristi gornjokredne laporce i lapovite krečnjake iz kamenoloma „Srednje brdo“ na Andreviju. Oni su ranije eksplorisani na Erdeljskom brdu iznad Beočina, u kamenolomu kod Bešenova, na kopu „Bel kamen“ i kopu „Mutal“ kod Bešenova. Pojava ovih krečnjaka je prisutna na više lokaliteta, a najpoznatiji kopovi u kojima se dobija lomljeni kamen, trahit i latit, su „Kišnjeva glava“ i „Srebro“. Krečnjaci i dolomiti, trijaske starosti, ranije su eksplorisani za građevinske potrebe na više lokaliteta: kod Paragova, kod Sremskih Karlovcava, Vrdnika, u Jazaku, Maloj Remeti, Bešenovu i Crvenoj krečnici. Svi navedeni kamenolomi su napušteni i u njima se sada ne vadi kamen.

(Izvor - tekst i fotografija :
Prostorni plana područja posebne namene Fruška gora-2019.g)

3.2. Karakter predela - značaj na lokalnom, pokrajinskom, republičkom nivou- Prostorni plan Autonomne pokrajine Vojvodine

U odnosu na specifične karakteristike makroregiona, kamenolom Kišnjeva glava se nalazi na prostoru koji obuhvata deo Prostornog plana - Vojvodansko.panonsko-podunavskom makroregionu. U nedostatku dokumenta Karakterizacije predela za Nacionalni park, koji je predviđen RPPAPV, za potrebe izrade Prostornog plana PPNGF, kao osnova za analizu karaktera predela, pod pribavljenih podataka, korišćena je i „Analiza stanja karaktera predela“ (Izvor: Plan razvoja šuma u NP Fruška gora od 2015-2024.godine). Tipovi karaktera predela su analizirani i klasifikovani kroz sagledanu kompoziciju i konfiguraciju strukture predela, sistem homogenih jedinica i procenu njive osetljivosti.

Na osnovu analize ocene karaktera predela, izdvojeno je 5 osnovnih tipova karaktera predela na prostoru obuhvata Prostornog plana, koji su prikazani na šematskom prikazu. To su: 1) Predeo šumovitih, severnih i južnih obronaka Fruške gore sa kompleksima manastira, prnjavora i naselja uz njih; 2) Desna obala Dunava i predeo obradivih severnih obronaka Fruške gore sa naseljima (gde je i lociran kamenolom Kišnjeva glava kod Rakovaca); 3) Inundaciono područje obale Dunava sa ritovima i adamom; 4) Kompleksi obradivih površina i agrošumskih prsora na lesnoj terasi Srema sa naseljima; 5) Agrarne površine sa naseljima na lesnoj zaravni Srema

Struktura svakog od navedenih tipova karaktera predela analizira se u svrhu određivanja smernica i mera kojima će se ojačati postojeći karakter predela ili ublažiti pritisak koji negativno utiče na vrednost karaktera predela, a važno je za definisanje područja posebne namene.

Lokacija kojoj se nalazi kamenolom Kišnjeva glava je Visoka desna obala Dunava i predeo obradivih severnih obronaka Fruške gore sa naseljima. Kompoziciju ovog predela čini sistem agrarnih površina severnih obronaka Fruške gore (sastavljen od vinograda, voćnjaka, oranice i fragmenata agrošumskih površina) sa naseljenim mestima. Struktura prostiranja zona kuća za odmor i odstupstvo kontrolisanog i usmerog razvoja naselja je pokazatelj narušenog stanja koje značajno odstupa od istorijske forme ovog područja. Površinski kopovi nemetaličnih mineralnih sirovina i cementara, kao devastirani elementi, ukazuju na labilnost ovog predela, ali i mogućnost njegove rekulvacije.

Слика 2. Шематски приказ основних предеонах типова у обухвату Посторног плана

4. OKIDAČ I PARTICIPACIJA GRAĐANA

4.1. Aktivnosti pokreta Odbranimo šume Fruške gore

Početkom marta 2020. g Pokret OŠFG počinje istraživanje na temu površinskog kopa Kišnjeva glava, a polovinom septembra 2020. g deli svoja saznanja sa širom zajednicom - članovima FB grupe Pokreta OŠFG. Prema saznanjima Pokreta, Ledinačko jezero koje se nalazi u zoni Nacionalnog parka Fruška gora, osim parcele na kojoj se nalaze objekti koji pripadaju Kamenolomu Rakovac DOO. Sve ostale površine: zemljište, put, parcele, a ni obala jezera ne pripadaju Kamenolomu! Prema određenim izvorima i saznanjima, kamenolom je bio ustupljen (pod koncesijom) do 2019.g, ali u tom momentu aktivisti nemaju saznanja o detaljima ugovora.

U tom momenu konstatujemo, ako je ugovor istekao, postavljanje kapije i sprečavanje prilaska površinskom kopu su usurpacija javnog dobra i maltretiranje svih koji žele da uživaju u jezeru Srebro.

Ubrzo krajem novembra 2020.g , Pokret OŠFG dolazi do novih saznanja. Pristiže odgovor od Pokrajinskog sekretarijata za energetiku, građevinarstvo i saobraćaj, a povodom zatvaranja Površinskog kopa Kišnjeva glava i Srebro (Ledinačko jezero) –kamenolom iznad Ledinaca i Rakovca. Ovim putem dolazimo do saznanja da prema aktuelnom ugovoru, kamenolom treba da se zatvori za dva meseca, to jest u decembru 2020.godine. Prema obavezama ugovora, do tada treba da bude završen proces rekultivacije (padine oborene, teren pošumljen, uklonjeni objekti namenjeni eksploataciji) odnosno potrebno je da kamenolom bude vraćen prirodi. Međutim prema fotografijama koje su napravili aktivisti Pokreta OŠFG 05.10.2020.g, vidimo da ništa od navedenog nije urađeno.

Fotografije: Pokret OŠFG

Zabrinutost je prisutna! Pokret OŠFG negoduje i pita se koji scenario realizacije će uslediti? Da li će doći do rekultivacije prelepog Fruškogorsko jezera, koje će opet biti u svom prirodnom sjaju okruženo četinarskim šumama?

Da li će i dalje biti na snazi čutanje i nezainteresovanost institucija.

Nacionalni park - nije naša nadležnost. Zavod za zaštitu prirode - Nemamo mi taj dokument. Pokrajinski sekretarijat za energetiku... - nismo obavešteni. Rešenje: brkati čikica čuva kapiju na ulasku u novo jezero i za pivo vas pusti da se kupate – i tako će biti rešen problem Ledinačkog jezera? Pošto dosadašnji "rekultivatori", nisu uspeli da rekultivisu, niti da obezbede novac (što su dužni po zakonu, a od prodaje stotine hiljada tona kamenja), država sklapa novi ugovor o rekultivaciji! Obećanja lokalnoj zajednici su bajkovita, izgradnja hotela, uređenje savršene plaže, jednostavno rečeno, raj na zemlji kada se završi rekultivacija.

4. OKIDAČ I PARTICIPACIJA GRAĐANA

Ovakva priča nam je poznata o Ledinačkom jezeru od pre 15 godina, kada je Mesna zajednica Ledinci izrazila svoje nezadovoljstvo (2007.g) povodom iniciranja realizacije projekta rekultivacije (autor projekta prof.dr. Vujić) i skrenula pažnju da je rok od 10 godina za realizaciju neprihvatljiv i da nosi visok rizik od zloupotrebe.. Elektronska prezentacija na blogu, „Zelene mreže“ omogućila nam je uvid u projekat rekultivacije Ledinačkog jezera (kop „Srebro“) i kopa kamena „Kišnjeva glava“. Bajka koja nam je servana, od strane Alas Rakovac i profesora Rudarskog fakulteta (Vujić), jasno razotkriva ključni cilj, sa stvarnim namerama dugoročne eksploatacije kamena, upakovane u ruho, koji treba da nam da prived zakonske forme i časnih namer. Gradani plebiscitno žele turistički kompleks na Ledinačkom jezeru i evo Alas im ga daje, ali u virtualnoj stvarnosti, a ako budu dobri možda će ga dobiti nakon 10 godina vrlo intenzivne eksploatacije kamena..

Izvor: <http://ledinackojezero.blogspot.com/2007/>

Takođe i 2008.g Mesna zajednica Stari Ledinci zajedno sa Zelenom mrežom Vojvodine upozorava dopisom Ministarstvo za zaštitu životne sredine, na rizike koje nosi sa sobom projekat rekultivacije; da se krši Zakon o zaštiti životne sredine jer je projektu data saglasnost na procenu uticaja na životnu sredinu od strane navedenog Ministarstva. Naglašava se da je više od 10.000 građana Novog Sada i okoline podržalo očuvanje Ledinačkog jezera i zaštitu biodiverziteta Fruške gore, a da se ova činjenica ignorise od strane Ministarstva i dalje odobrava „rekultivaciju“ suprotno Zakonu o proceni uticaja na životnu sredinu.

Izvor-tekst/fotografija

<http://ledinackojezero.blogspot.com/2008/06/zelena-mreza-vojvodine-uputila-dopis.html>

Međutim nema nikakvih pomaka ni posle 2013.g kada je maju meseca Upravni sud Srbije usvojio žalbu MZ Stari Ledinci protiv administrativne komisije Vlade Srbije (zbog čije je blanko saglasnosti ispumpana voda iz Ledinačkog jezera, koju godinu pre) čime je predmet ponovo vraćen na razmatranje. Predsednik MZ „Stari Ledinci“ je tada još jednom naglasio da lokalna zajednica smatra da je po sredi oživljavanje rudnika i eksploatacija više od 5 miliona kubnih metara trahita, čiji transport podrazumeva dnevi prototok oko 100 teških kamiona jednim putem kroz selo.

Izvor:https://www.rtv.rs/sr_ci/vojvodina/novi-sad/da-lje-isppumpavanje-ledinackog-jezera-bilo-zakonito_395794.html

Povratkom u nazad desetak, petnaest godina, želimo da skrenemo pažnju da je lokalna zajednica pravovremeno i efikasno reagovala, ali da je opstrukcija nadležnih institucija bila očigleda, a da je eksploatacija kamena jedino što je interesovalo državu i ljudе bliske državim krugovima koji su videli „rekultivaciju“ kao odličnu projektno-manipulatnu formu i priliku za lično bogatstvo.

Vratimo se 2020.g kada se tema „rekultivacije“ Ledinačkog jezera ponovo vraća u fokus, kako smo i naveli u uvodnom delu.

Pokret OŠFG je istraživao šta se dešava sa Ledinačkim jezerom i pitanjem vlasničke strukture za navedeno područje. Baš nekako u martu 2020.g dok smo zaključani u kućama i nema štetne zbog pandemije korona virusa, Turska firma za izgradnju puteva "Taş Yapı", dobija dozvolu za istražne geološki radova u zoni lokaliteti Kišnjeva glava!

Pokret OŠFG listajući mape istražnih radova nailazi na ove informacije i shvata namere turske firme, zato oktobra - 12.10.2020.g pokreće inspekcijsku prijavu za navedene aktivnosti i traži uvid u dozvolu. Već 14.10.2020.g Pokrajinski sekretarijat za urbanizam i zaštitu životne sredine vrši inspekcijski nadzor na terenu, zatim 26.10.2020.g Sektor za inspekcijske poslove, odeljenje o konrolu zaštite i korišćenje prirodnih dobara, donosi odluku u kojoj obaveštava firmu „Tasyapı“ o uslovima za dobijanje dozvole za radove, a vezano za neophodne mere zaštite životne sredine.

Eilog: 27.10.2020.g Pokrajinski sekretarijat za energetiku, saobraćaj i građevinarstvo donosi odluku da se ODBIJA zahtev za izvođenje geoloških istraživanja krećenja u zoni Zmajevac-Kamenjar. U navedenim aktivnostima institucija nema ni jedne reči o prijavi Pokrete OŠFG i iniciranju inspekcijskih aktivnosti. I ne moral. Datum i sve govore.

Usput važno je da pojasnimo, Tasyapi je kompanija bliska predsedniku Erdogangu. Naprasno se menjaju zakoni, uredbe, potpisuje se novi ugovor na desetak godina, i nastavilo bi se bušenje/istraživanje u Nacionalnom parku Fruška gora, ali nastavila bi se i eksploatacija! I to na području tuk iz I stepen zaštite, iznad postojećeg kopa Kišnjeva glava, a protivno svim principima zaštite Nacionalnog parka. Ali to je ovoga puta sprečeno!

Nakon oktobarskih informacija, februara 2021.g Pokret OŠFG donosi nove informacije koje su pristigle putem odgovora na zahtev za pristup informacijama od javnog značaja. DOO Kamenolom Rakovac nije ispunio svoje ugovorne obaveze: nije realizovao projekat rekultivacije, izvršen je vanredni inspekcijski nadzor od strane rudarskog inspektora dana 06.01.2021.g. U isto vreme Pokrainski sekretarijat za energetiku je uputio Ministarstvu energetike nalog da se pokren proces realizacije menice!

Vanrednim inspekcijskim nadzorom koji je obavljen 06.01.2021.g, načeloženo je Kamenolomu Rakovacu do, da obustavi izvođenje rudarskih radova na eksploatacije mineralnih sirovina na lokalitetu Kišnjeva glava, zabranjujući se dalji radovi na eksploataciji mineralnih sirovina (a bez adekvatnog odobrenja za izvođenje) što je u skladu sa Zakonom o rudarstvu i geološkim istraživanjima, posebno član 173. Međutim, nastavlja sa eksploatacijom DOO Kamenolom Rakovac!

Tako da i ako više nema potrebnu dozvolu za eksploataciju, niti dozvolu za radove na površinskom kopu Kišnjeva glava, nastavlja se sa nelegalnim aktivnostima, tokom 2021.g, a takođe i tokom 2022.g što rudarski inspektor konstatiše proverom obrasca – Obračuna naknade za korišćenje nemetalične mineralne sirovine iz kojih se vidi da je eksploatacija vršena u 2021. g, a takođe i u 2022.g.

4. OKIDAČ I PARTICIPACIJA GRAĐANA

Naglašavamo još jednom, sa danom 31.12.2020.g istekao je zakonski rok za rekultivaciju kamenoloma Kišnjeva glava.

Kako bi vest o dešavanjima na površinskom kopu Kišnjeva glava došao do što više građana i lokalne zajednice Pokret OŠFG je snimio video, u kome sa lica mesta informiše o svim navedenim problemima. Sam dolazak na lokalitet je bio daleko od prijatnog. Policija je legitimisala članove pokreta OŠFG, a jedan policijac je cinično izjavio da iza situacije na kamenolomu stoji „neko mnogo moćan“. Ubrzo smo ti shvatili i po reakcijama nadležnih.

Blaga reakcija nadležnih institucija!

Zašto se 2 godine ne izvršava Rešenje inspekcije?

- 1.Rudarski inspektor je 4.01.2021.g konstatovao da DOO Kamenolom Rakovac **nije izvršio** preuzete i planirane mere rekultivacije PK "Kišnjeva glava".
- 2.Da Ugovor o rekultivaciji **nije produžen**.
- 3.Da nije izvodio i ne izvodi radove u skladu sa Glavnim rudaskim projektom za **trajnu obustavu** radova na površinskom kopu trahita.
- 4.Pokrajinski sekretar za energetiku, građevinstvo i rudarstvo, zbog neizvršenih obaveza od strane DOO Kamenolom Rakovac, **prosledio je menicu** sa meničnim ovlašćenjima za naplatu potraživanja zbog neizvršenih obaveza.
- 5.Da **ne poseduju više potrebno odobrenje** za eksploraciju trahita na pomenutoj lokaciji i da je rok za zatvaranje PK "Kišnjeva glava" istekao 31.12.2020.godine.
- 6.**Nakon pada radnika** Kontrolni inspekcijski nadzor izvršen je 20.01.2023.g, kako bi se proverilo da li se sprovodi sve što je naloženo vanrednim inspekcijskim nadzorom januara 2021.g, međutim iz validne dokumentacije rudarski **inspektor konstatiše da je eksploracija vršena 2021.g, a takođe i cele 2022.g potpuno nelegalno, bez bilo kakve projektnе dokumentacije!**
- 7.Dana 23.01.2023.g dolazi do **PRINUDNOG izvršenja rešenja i zatvaranja površinskog kopa** Kišnjeva glava, a tom prilikom je sačinjen zapisnik i konstatovano je da je postavljena traka oko objekta u kome se nalazi vaga koja meri prevoz tereta, blokiraju se vrata službenih prostorija i naglašava da je uklanjanje blokade krivično delo.
- 8.Dana 26.01.2023.g rudarski inspektor šalje **Zahtev za postupanje MUP Novi Sad, Policijskoj stanici u Beočinu, Policijskoj upravi Sremska Mitrovica**, sa nalogom da se onemogući dalje eksplorisanje kamena trahita na površinskom kopu Kišnjeva glava.
- 9.Zatim upućen je Zahtev od strane rudarskog inspektora za **pokretanje prekršajnog postupka** 17.02.2023.g Prekršajnom sudu u Novom Sadu, odeljenje u Beočinu, u kojem se sudu predlaže da se pokrene prekršajni postupak i okriviljeni kazne po zakonu, kao i da se o navedenom postupku obavesti nadležni rudarski inspektor i Pokrajinski sekretarijat za energetiku, građevinarstvo i saobraćaj.

Površinski kop Kišnjeva glava je najveća rana na licu Fruške gore.

Postavlja se pitanje zašto smeta kamenolom?

Zašto Pokret OŠFG pokreće ovo pitanje?

Više puta je postavljeno u javnosti pitanje, da li Pokret OŠFG sitničari, jer kamen je neophodan za privredni razvoj !?

4. OKIDAČ I PARTICIPACIJA GRAĐANA

Problemi su sledeći:

1. Član 3. i 10. Zakona o Nacionalnim parkovima, kao i Član 23, 30, 35. Zakona o Zaštiti prirode; Uredba o stepenima zaštite, zabranjuju i ograničavaju eksploraciju mineralnih sirovina u Nacionalnom parku. Ideja zakonodavaca ove zabrane jeste očuvanje prirode u što većem stepenu, posebno očuvanju geološkog nasleđa.
2. Prostorni plan područja posebe namene Fruška gora predviđa zatvaranje površinskog kopa i prenamenu u rekreativno-sportsko-turističke svrhe, što bi omogućilo svim zainteresovanima da posete i koriste ovo mesto.
3. Nadležna Ministarstva su donela odluku da je krajnji rok za zatvaranje i okončanje svih radova na PK Kišnjeva glava 31.12.2020. g.
4. Ne postoji dozvola za dalje radove na iskopavanju trahita.
5. Dana 23.01.2023.g dolazi do PRINUDNOG izvršenja zatvaranja površinskog kopa Kišnjeva glava od strane rudarske inspekcije.

Da li nam smetaju kamenolomi?

Smeta kamenolom tamo gde mu više nije mesto i to ne da smeta SAMO nama, nego je i to odluka državnih organa. Mi samo očekujemo da oni sprovedu ono što su definisali planskom, ugovornom i projektnom dokumentacijom, a za dobro svih koji vole Frušku goru. Podnet je Zahtev za vanredni inspekcijski nadzor, a Pokret OŠFG i dalje radi na razotkrivanju činjenica o tome zašto radovi nisu izvedeni u skladu sa projektom.

Zbog svega navedenog...

Održan je protest 17.2.2021.g ispred uprave Nacionalnog Parka Fruška gora pod nazivom „Secite krupciju i kriminal, a ne šume“.

4. OKIDAČ I PARTICIPACIJA GRAĐANA

Protest februar 2022.g
Fotografija: Pokret OŠFG
Autor: Andelko Trninić

Protest februar 2022.g
Fotografija: Pokret OŠFG
Autor: Andelko Trninić

Dana 17.03.2021.g ispred Starog kamenoloma u Rakovcu (Strelište), osvanula kapija i table. Zabranjen pristup! - privatni posed, zakonski kažnjiv ulazak, opasnost!

Ova lokacija je u vlasništvu Eparhije Sremske i očigledno je nekome izdata u zakup ili prodata. Čuli smo razne nezvanične informacije! Ovaj kamenolom je decenijama korišćen od različitih streljačkih društava (nekada su i škole dolazile na ovo mesto) za vežbanje gađanjem. Takođe lokacija je interesantan geološki profil, fakulteti su dolazili na ovo mesto radi terenskih vežbi. U narednom periodu još jedna lokacija na Fruškoj gori na kojoj je "nama ostalima" zabranjen pristup (kao i lokalitet Kesten i ova lokacija je vlasništvo Manastira Rakovac)! **Da li ćemo imati i ogradu na ovom mestu?**

Navedena situacija na kamenolomu Strelište nam govori kako je restitucija donela mnogo toga negativnog u upravljanju zaštićenim područjem prirode. Upravljач NPFG i ako ima nadležnost nad celom teritorijom zaštićenog područja, praktično je nemoćan na delovima crkvenog poseda koji obuhvataju jednu četrvtinu teritorije zaštićenog dela.

Nakon samo mesec dana, aprila 2021.g, Pokret OŠFG dolazi do informacija ko stoji iza kamenoloma Rakovac. U prvoj polovini 2019.g ideo je kupila Vlada Srbije, a za svog zastupnika u ovoj firmi postavila generalnog sekretara Vlade Novaka Nedića, koji je član Glavnog i izvršnog odbora Srpske napredne stranke i predsednik saveta za pravna pitanja SNS Beograd. KRIK je pisao i o vezama Nedića sa kriminalnim klanom Veljka Belivuka.

4. OKIDAČ I PARTICIPACIJA GRAĐANA

Pokret OŠFG budno motri na kamenolom Kišnjeva glava i maja 2021.g ponovo obilazi površinski kop u nadi da će zateteći mirnu rekultivaciju i buđenje prirode. Međutim i pored vanrednog inspekcijskog nadzora inspektora Rakića na kopu se i dalje neumorno radi! Novim grebenskim putem na kojem jasno стоји znak da je zabranjen saobraćaj za vozila teža od 5 tona i dalje je intenzivan saobraćaj kamiona sa kopa u pravcu Iriškog Venca. Radi se punom parom! Bezobzirna bahatost i nepoštovanje zakona države Srbije od strane nepoznatog vlasnika, nevidljivi pipci koruptivne hobtnice stežu obruč u nemilosrdnom pohodu eksplotacije.

PITA SE POKRET OŠFG I AKTIVISTIČKA JAVNOST: DOKLE ĆEMO TRPETI SVE OVO ŠTO SE DOGADA NA KIŠNJEVOJ GLAVI ?

I nakon šest meseci, početkom februara 2022.g, Pokret OŠFG sa razočarenjem konstatiše da Kamenolom Rakovac i dalje radi uprkos isteku papirologije koja je obezbeđivala nesmetanu eksplotaciju. Vlasnici kapitala grabe i pljačkaju prirodne resurse, na oči svih nas i na oči institucija koje su to trebale da zaustave i sankcionisu!

Ujedno se bliži i godinu dana od momenta kada je rudarski inspektor vršio vanredni inspekcijski nadzor po zahtevu Pokreta OŠFG, prijavio privredni prestup nadležnom sudu Opštine Beočin i nadležnoj Policijskoj upravi Beočin. Nažalost, nema sudskog epilog-a, a Policija nije izašla na teren i nije stavila katanac na površinski kop tj. firmu "Kamenolom Rakovac" DOO, i ako je to trebala i morala da uradi. Negde maja meseca 2022.g Pokret OŠFG iznosi nova saznanja i postavlja ključno pitanje: Da li je moguće da sa ove vremenske distance (nakon 15 godina) neko i dalje veruje u dobre namere raznih investitora/explotatora.

Podsećanja radi, austrijska kompanija je kupila tadašnje "Rudnike nemetal Rakovac" i dobila prava na eksplotaciju 2 kamenoloma: "Srebro" i "Kišnjevu glavu".

Zašto austrijska firma kupuje rudnike nemetal?

U trenutku kupovine kamenolom „Srebro“ je nešto što se zove Ledinačko jezero. Kamenolom Kišnjeva glava je pri kraju projektovane eksplotacije koja je počela još 30-ih godina XX veka i rezerve trahita koje su u gabaritima kamenoloma su takođe pri kraju. Ostalo je da se iskopa još par miliona kubika u dubinu i Kišnjeva glava može da stavi katanac. Dakle, nisu ušli u kupovinu zbog Kišnjeve glave.

Sledi logičan zaključak da su u kupovinu ušli zbog kamenoloma Srebro. E sad, neko im je obećao da neće biti problema da odrade eksplotaciju usred Nacionalnog Parka pod okriljem tzv. "rekultivacije" koja je obavezna po zakonu. Taj neko nije očekivao da će prvo meštani, a zatim i desetak, petnaestak godina kasnije i "lažni ekolozi" da dignu buku i krenu da brane selo od pogubnih teških kamiona i svega što nosi buduća eksplotacija. Naravno, prvo je trebalo rasterati kupače, zatim zabraniti pristup i na kraju se krenulo u užurbano ispumpavanje vode iz jezera po tobožnjem projektu rekultivacije.

Iako je JPNP Fruška gora još 2001.g finansiralo idejno rešenje projekta rekultivacije kamenoloma "Srebro" koji nije predviđao nikakvu dodatnu eksplotaciju, ovo idejno rešenje se nije ni uzelo ozbiljno u obzir.

4. OKIDAČ I PARTICIPACIJA GRAĐANA

Šta se dalje desilo?

Rekultivacija koju je "Alas Holding" planirao po rečima tadašnjih menadžera je predviđala dodatno iskopavanje 5 miliona kubika u cilju ravnjanja ivica kamenoloma, uz prethodno ispumpavanje vode iz kamenoloma. Oni su krenuli u svoj projekat, ispumpali vodu i onda "naišli na otpor". Neočekivano. Naišli na ljude koji su prepoznali prevaru, naišli na meštane, naišli na "lažne ekologe". Kad su shvatili da od svega neće biti ništa uvalili su "vruć krompir" nekom moćniku kom je bilo dovoljno to da iskopava Kišnjevu glavu sve dok bude imalo šta da se iskopava.

Izvor: <https://uzzs.org.rs/lazni-ekolozi-i-sta-bi-bilo-da-ih-nije-bilo/>

Epilog institucionalne borbe i pravnih postupaka

Negde oktobra meseca 2022.g Pokret OŠFG donosi nove informacije o sudskom epilogu. Kamenolom Rakovac je kažnjen za privredni prestup 330.000 dinara, a obrazloženje sudske zaštite nije maksimalna kazna od 3 miliona dinara te to da je u pitanju prvi prestup i da su priznali da nezakonito rade! Ali Kamenom Rakovac i dalje nezakonito radi i sudija dok izriče presudu to zna! Ali to njega očigledno ne zanima. Policija i Tužlaštvo je nezaineresovano čitavih godinu i po dana!

Na delu su zarobljene i uništene institucije.

Kop Kišnjeva glava je početkom februara 2023.g obeležen crvenom trakom, ali građani ne znaju da li je zatvoren trajno ili privremeno, nakon što je u njemu došlo do nesreće u kojoj je teško povređen jedan zaposleni. Devetog januara 2023.g, tokom radova koji su se, po navodima medija obavljali bez pripreme i konsultacije sa stručnim licima, došlo je do pucanja stene, a tom prilikom je jedan od radnika pao sa litice.

Pad radnika sa litice vraća temu u fokus javnosti i nas aktivista.

Početkom februara 2023.g Pokret OŠFG je tražio informacije o trenutnom statusu kamenoloma i ponovno vraća temu u javnost, a na zahtev dobija od Pokrajinskog sekretarijata za zaštitu životne sredine, koje nam putem Rešenja o uslovima zaštite prirode za rekultivaciju kamenoloma Kišnjeva glava saopštava: Kamenolom na Fruškoj gori mora da se zatvori, a lokacija vrati prirodi. Na mestu lokaliteta Kamenoloma NE organizovati masovni turizam, već samo dnevne posete pod nadzorom čuvara prirode.

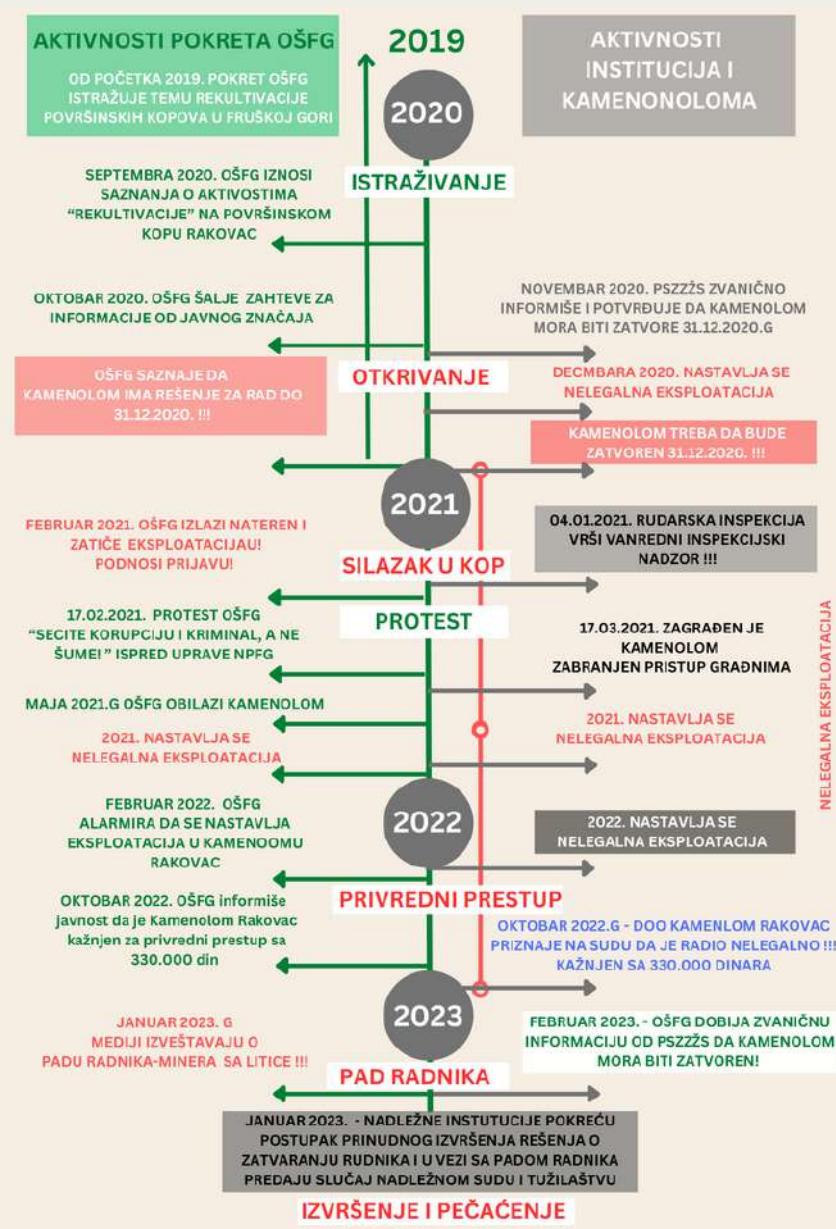
OVIM JE POTVRĐEN STAV POKRAJINSKOG ZAVODA ZA ZAŠTITU PRORODE!

Ostaje pitanje, da li će se prema Rešenju i postupiti?

Trenutno, kamenolom na Kišnjoj glavi već osam meseci ne radi i ako je dozvola za eksploraciju istekla još krajem 2020.g, rudarenje u ovom kamenolomu je eksplicitno zabranjeno 2021.g, a preduzeće Kamenolom Rakovac DOO 2022.godine proglašen je odgovornim za privredni prekršaj, jer je nezakonito vršio eksploraciju u toku 2021. godine i 2022. g.

A nesrečni događaj u januaru 2023.g – pad radnika sa litice je bacio svetlo samo na vrh ledenog brega mreže koruptivnih aktivnosti vlasnika i predstavnika države.

4.2. HODOGRAM I POJAŠNJENJE PREDUZETIH KORAKA

4.3. DALJE AKTIVNOSTI

U momentu kada privodimo kraju izradu Studije slučaja o kamenolomu Kišnjeva glava imamo povratne informacije od Pokrajinskog sekretarijata za energetiku građevinarstvo i saobraćao o statusu kamenoloma i koje su pravne radnje preduzete nakon pada radnika sa litice januara 2023.godine.

Prema našim pretpostavjkama na osnovu informacije od javnog značaja Inspekcije za bezbednost i zdravlje na radu da nemaju evidentiran slučaj, mislimo da porodica nastrandalog radnika nije preduzimali pravne radnje u vezi odgovornosti za nesrećni slučaj. Time se krug oko nezakonite eksplotacije zatvara. Ostalo je da se sačekaju epilozi pravnih radnji koje je preduzeo rudarski inspektor u 2023.g po službenoj prijavi, zatim eventualni sudski proces po javnotužilačkoj odluci i razvoj situacija na terenu.

Nastavićemo da pratimo temu kako iz konteksta nezakonitih aktivnosti i njihovog adekvatnog pravnog epiloga, tako i iz konteksta realizacije adekvatnog projektnog rešenja rekultivacije.

5. NEZAKONITA EKSPLOATACIJA NA KAMENOLOMU KIŠNJEVA GLAVA

5.1. Nezakonita eksplotacija

Nemili događaj – pad radnika sa litice, januara 2023.godine inicirao je **vanredni inspekcijski nadzor od strane zamjenika Javnog tužioca**. Inspekcijski nadzor je obavljen 20.01.2023.g od strane rudarskog inspektora koji 23.01.2023.g zatvara kamenolom i sprovodi izvršenje rešenja iz januara 2021.g. Prema izveštaju sa mišljenjem o uzrocima povrede, u izjavi tehničkog rukovodioca kamenoloma navodi da nije bio na licu mesta kada je došlo do povrede obrušavanjem stena viši etaža na radnika koji se sa 12 metara visine pao na nižu etažu. Do povrede je došlo usled nepažnje i loše procene. Radnik je posedovao urednu dokumentaciju, ugovor o radu, obuku za obavljanje poslova, kao i obuku o bezbednosti i zdravlju na radu. Važno je da naglasimo da je tehnički rukovodioč u izjavi rekao „izdao je usmeni nalog radniku, a da pri tome nije postojala važeća projektno - tehnička dokumentacija po kojoj se dati zadaci sprovode.“ U zaključku izveštaja rudarski inspektor konstatiše, da zbog nepoštovanja zabrane rada iz 2021.g odgovornost za nesreću snosi Kamenolom Radovac doo.

POSTAVLJAMO PITANJE: DA LI JE JAVNI TUŽIĆ POKRENU PROCES PROTIV KAMENOLOMA RAKOVAC DOO NA OSNOVU IZVEŠTAJIA RUDARSKOG INSPEKTORA?

Ulaz u Kamenolom Rakovac je obeležen crvenom trakom, zapećaćen po proceduri prinudnog izvršenja o zatvaranju. Ali građani ne znaju da li je zatvoren trajno ili privremeno.

Iz Izveštaja kontrolnog inspekcijskog nadzora rudarskog inspektora od 10.07.2023.g, saznajemo da kamenolom ne radi, da se poštuju propisane mere i da su obnovljena obeležavanja o zabrani rada na kamenolomu.

Fotografija: Pokret OŠFG

5.2. Nezakoniti objekti

Prema podacima Republičkog geodetskog zavoda svr objekti koji su deo jedne celine, odnosno kompleksa su objekat/objekti za proizvodnju kamena, šljunka, peska, grad.materijala i drobilica kamena. Objekat na parceli 3591 je stari objekat, dok objekti na parcelama 3588, 3578 su iz 2011.g i nepojmljivo je da su potpuno nelegalno sagrađeni (nije izdata prethodno građevinska dozvola, niti privremena građevinska dozvola), niti su objekti privredni upotrebi.

Vidimo da je i pitanje vlasništva zemljišta nerešeno do kraja: vlasnik je RS, ali postoji zabeležba 06.10.2016.g promena vrste prava 952-02-4-581/2016 od strane JP Nacionalni park FG i koje nije očigledno sprovedeno jer daje, zabeležbe ne bi bilo. (odnosno se na parcele 3591, 3588) a za 3578 vlasnik je grad NS. Vlasništvo objekata takođe nije rešeno: 3588 vlasnik država RS, pravo -držalac -JP Nacionalni park FG sa PO SK, 3591 svojina i pravo na objektu Kamenolom Rakovac doo, 3578 -vlasništvo RS, držalac grad NS.

Situacija je dosta kompleksna, pogotovo ako postoje informacije ko je korisnik i potencijalni vlasnik ovih nelegalnih objekata i kako država Srbija zajedno sa Nacionalnim parkom upustila u ovu "opasnu avanturu" odobravanja upotrebe objekata za potrebe eksplotacije mineralnih sirovina koji su građeni nelegalno!

Fotografija: Pokret OŠFG Autor: Andelko Trninić

5. NEZAKONITA EKŠPLOATACIJA NA KAMENOLOMU KIŠNJEVA GLAVA

5.3. Nemar i prepuštanje stihiji – država i lokalna zajednica apatični

Zašto se država ovako nemarno odnosi prem svojim prirodnim dobrima?

Zašto se stručna javnost ne oglašava, zašto izostaje kritički glas akademске zajednice? Proces rekultivacije jeste zahtevan, ali pažljivim planiranjem i pažljivom realizacijom planiranog možemo zajedno doći do adekvatnih rešenja za kamenolom Kišnjeva glava. Lokalna zajednica je jasno izrazila svoje nezadovoljstvo i sada (poslednje 3-4 godine, a i pre 10-15 godina, pa sa razlogom možemo reći da je u većini apatična. Jer svi pokušaji su osućeeni od strane države i očigledno moćnih pojedinaca kojima je u interesu isključivo zgrtanje profita. A nisu ni svesni da su i oni deo zajednice kojoj se degradira životna sredina i koja nepovratno gubi najznačajnije prirodna dobra zarad privatnog profita.

6. ODNOS UPRAVLJAČA NPFG, LOKALNE ZAJEDNICE I DRŽAVE

6.1. Odnos upravljača NPFG i lokalne zajednice – neadekvatno ubiranje naknade

Kako i na koji način se ubiru naknade za korišćenje javnih dobara možemo videti na primeru kamenoloma. Pokret OŠFG je putem informacija od javnog značaja došao do saznanja kako je ova naknada prikupljena od strane upravljača NPFG posebno do 2019.g kada je i stupio na snagu Zakon o naknadama za korišćenje javnih dobara. Vidimo iz tabele da se naknada prikupljala od 2010.g prema tadašnjoj zakonskoj regulativi.

<https://www.paragraf.rs/propisi/zakon-o-naknadama-za-koriscenje-javnih-dobara.html>

Наплаћена накнада за период 2010-2022			
Редни број	Година	Износ динари	Износ и еврима
1	2	3	4
1	2010	14.553.043,58 дин.	125.873,25 €
2	2011	29.693.933,14 дин.	251.643,50 €
3	2012	19.196.793,83 дин.	162.684,69 €
4	2013	23.405.669,04 дин	198.353,13 €
5	2014	9.083.333,64 дин	76.977,40 €
6	2015	1.403.985,52 дин.	11.898,18 €
7	2016	2.634.152,36 дин.	22.323,33 €
8	2017	2.815.037,18 дин.	23.856,25 €
9	2018	14.000.000,00 дин	116.644,07 €
10	2019	11.666.161,00 дин	98.866,62 €
11	2020	10.037.906,00 дин	85.067,00 €
12	2021	6.358.809,00 дин	53.888,21 €
13	2022	6.358.809,00 дин	53.888,21 €
		151.507.735,29 дин.	1.283.963,84 €
			291.710,04 €

Напомена: ставка 12 и 13 неосновано прикупљен новац

Управа за трезор је 2021.г прикупила неосновано износ 93.035,99 евра

Tabela: Analiza Pokret Odrbranimo šume Fruške gore

6.2. Odnos države i lokalne zajednice – nedaekvatno ubiranje naknade

Pored upravljača NPFG i Uprava za trezor je u 2021. g izvršila neosnovano naplatu takse za eksploataciju mineralnih sirovina, računajući da je važno da se ubiru nameti, a da li se eksploatacija izvodi u skladu sa zakonom, očigledno je da Upravu za trezor to ne interesuje! (nije u njihovoj nadležnosti!) U širem kontekstu jeste u njihovoj nadležnosti, jer je obaveza države da štiti interes građana i da čuva prirodne resurse kojim raspolaže država Srbija.

Obračun se vršio prema količini kamena koja je eksplorisana. Od 2019.g taksa je naplaćivana kvartalno, ali vidimo da je čak i nesnovano naplaćena 2021.g i 2022.g s obzirom da Kamenolom Rakovac nije ima dozvolu za eksploraciju!

Zašto je država išla linijom manjeg otpora i protivno javnom interesu? Umesto da je iznašla načina da blokira eksploraciju, ona ubiranjem naknade ohrabruje bezkonje? Iznos koji je prikupljen u tom periodu (oko 100.000 evra) je zanemarljiv u odnosu na štetu koju nanosi eksplorator i privatno lice!

7. PROJEKAT REKULTIVACIJE KAMENOLOMA RAKOVAC

7.1. Rekultivacija - mrtvo slovo na papiru?

U Srbiji postoji veliki broj rudnika uglja, kamenoloma, gliništa i sličnih površina koje se nakon eksploatacije prepушtaju prirodnoj rekultivaciji – procesu koji teče veoma sporo, meri se desetinama godina, dok na nekim lokacijama nije moguća realizacija prirodne rekultivacije. Pravilno pristupanje rekultivaciji podrazumeva planski postupak, na osnovu baze podataka, koja će dati smernice za izradu projekta rekultivacije koji podrazumeva nekoliko faza: tehničke mere, biotehničke mere i biološke mere. Tehničke mere doprinose poboljšanju otpornih i deformabilnih karakteristika odlagališta, koje direktno utiču na povećanje erozione stabilnosti kosina. Bio-tehničke mere, zajedno sa tehničkim merama, doprinose bržem postizanju i održavanju trajne stabilnosti odlagališta. Biološke mere podrazumevaju primenu poljoprivrednih i šumskih melioracija, koje doprinose stabilnosti i održavanju rekultivisanih površina, ali su mnogo značajnije sa aspekta revitalizacije prostora i uspostavljanja prirodnih biocenoza. Značajnu ulogu u biološkim merama imaju hortikulturne vrste.

U našoj zemlji je praksa da se u početnim fazama otvaranja površinskih kopova formiraju takozvana spoljna odlagališta. Usled težnje da zauzmu što manje plodnog zemljišta, odlagališta se dižu na maksimalne visine, usled čega ih je tehnički nemoguće pretvoriti u površine pogodne za poljoprivrednu proizvodnju. Rekultivacija se u ovom slučaju vrši pošumljavanjem.

Pregled rekultivacije površinskih rudnika na teritoriji Republike Srbije	
Kolubarski rudnik	U periodu 1957-1969. godine, pošumljeno je 110ha. U periodu 1977-1996. godine, biološkom rekutivacijom zahvaćeno je 981ha
Kostolački rudnik	Degradiran je 2.500ha zemljišta. U periodu 1970-1993. godine, biološkom rekutivacijom obuhvaćeno je 546ha
Kopovi Bor, Veliki Krivelj, Cerovo, Majdanpek, Jama Bor	Na jalovisti Bor i Veliki Krivelj izvodi se i tehnička i biološka rekultivacija. Na degradiranim površinama rudnika do sada je zasadeno 1.600.000 sadnica lišćara
Kopovi kamenja Zorka nemetal, Šabac	Projektom je predviđena biološka rekultivacija, a 50% površine planirano je za poljoprivredne kulture
Kopovi opekareske sirovine Potisje Kanjiža	Na kopu Potisje Kanjiža izvedena rekultivacija za turističko-rekreativne svrhe sa vodenim površinama na depresijama. Na kopovima Majdan I, Majdan II i Polet, Novi Bečeј, Žorka Nemetal Šabac, Toza Marković i dr.
Kopovi Šljunka i pesaka Šljunkara, Bela Crkva, Šljunkara, Vrnjačka Banja, i dr.	Na kopu Šljunkara, Bela Crkva, 6 depresija je ispunjeno vodom, od čega je jedna rekultivisana u gradsko jezgro. Napuštena Šljunkara, Vrnjačka Banja je primer sporilanog prirodnog uspostavljanja biocenoza

(Izvor: Građevinarstvo.rs)

<https://www.gradjevinarstvo.rs/tekstovi/463/820/rekultivacija-degradiranog-zemljišta-kod-povrsinske-eksploracije>

Krajem 2018.g započetaje rekultivacija Površinskog kopa „Drmno“. Tehničkom rekultivacijom obuhvaćen je prostor od oko 160 hektara. Novim zasadima biće uredena površina od oko 60 hektara. Radice se uporedi i na održavanju postojećih rekultivisanih površina, izgrađenih pristupnih i protivožarnih puteva i kanala, ukupne dužine oko 20 kilometara, rekao je Ivan Đukić, rukovodilac Sektora za nadzor i investicije. Izvor: <https://boom93.rs/arhiva/info-arhiva/lokalne-vesti/rekultivacija-na-kopu-drmno/>

Novim zasadima bagrema urediće se stabilizacija tla kosine treće etaže unutrašnjeg odlagališta na površini od 20 hektara sa jugoistočne strane u pravcu sela Bradarac. Na ravnim delovima odlagališta, na površini od 38,4 hektara, predviđena je setva mešovite trave. Planom je predviđeno održavanje postojećih zasada na površini od preko 60 hektara na spoljnom i unutrašnjem odlagalištu kopa „Drmno“.

U prvim godinama rada, na degradiranim površinama iskopa uglja u Kolubari, podizane su čiste kulture lišćarskih i četinarskih vrsta, a kasnije se prešlo na mešovite kulture. Od lišćarskih vrsta korišćene su javor, jasen, lipa, jova, bagrem i hrast. Od četinarskih vrsta upotrebljene su crni, beli i vajmutov bor, ariš, smrča, duglazija.

Bolji rezultati postignuti su četinarskim vrstama čiji prijem i prirast ne zaostaju u poređenju sa zasadima na normalnim šumskim zemljištima. Jova je na vlažnim delovima odlagališta imala bujan razvoj, dok su ostale vrste imale zadovoljavajuće rezultate. Preporučuje se da se prilikom biološke rekultivacije koriste autohtone vrste.

Ukoliko je tehnička rekultivacija adekvatno obavljena, površinski kopovi mogu se pretvoriti u šume, livade, pašnjake, voćnjake, povrtnjake, deponije otpada za period od 10 godina uz mogućnost rekultivacije i formiranja novih zelenih površina, rasadnike, nova groblja, vodenе akumulacije. (Izvor: Građevinarstvo.rs)

<https://www.gradjevinarstvo.rs/tekstovi/463/820/rekultivacija-degradiranog-zemljišta-kod-povrsinske-eksploracije>

7. PROJEKAT REKULTIVACIJE KAMENOLOMA RAKOVAC

Pitanje je koliko se od predviđenog projektom rekultivacije realizovalo u ovih 5 godina od započetog procesa?

Iz ovih informacija koje su nam dostupne vidimo da u Srbiji još uvek nije razvijena svest o negativnim uticajima eksploatacije uglja, kama, gline, kao i svest o ekološkim katastrofama koje može izazvati nepravilno projektovanje deponija, zatim neadekvatan pristup procesu rekultivacije ili manipulisanjem sa projektnim rešenjima koja predviđaju rekultivaciju ali se u praksi dešava dalja eksploatacija kopova.

7.2. Kada će se sanirati kamenolom Kišnjeva glava?

Videli smo iz svih dosadašnjih saznanja da su procesi rekultivacije još uvek za nas u Srbiji velika nepoznatica. U svetu i razvijenijim zemljama Evropske unije procesima rekultivacije se pristupa nešto ozbiljnije već jedno desetak godina, ali problemi su i dalje prisutni.

Interesantan je primer površinskih kopova u Nemačkoj (između Ahena i Kelna) najveće područje za vađenje smedeg uglja u Evropi. Borba i pokušaj da se usklade potrebe žitelja i energetskog giganta koji eksploatiše kop odvija se još od 2015. g.

Izvor:<https://www.dw.com/sr/stvaranje-prirode-na-kopovima-uglja/a-18611130>

Takođe vidimo da situacija nije ništa bolja ni 2021.g na još jednom površinskom kopu smedeg uglja koji planira da radi i 2027.g i vidimo koliko je lokalno stanovništvo ugroženo.

Izvor - tekst i fotografije:

<https://www.greeneuropeanjournal.eu/preseljenje-sela-uznemiravanje-zivot/>

Zato je **za nas u Srbiji najbitnije da se stane na put nezakonitoj eksploataciji. S obzirom da nema toksične jalovine, dobro je i da se ostavi prirodi da sama uradi svoje.** U slučaju Kamenoloma Rakovac doo, u pitanju je očigledna korupativna manipulacija, jer je pod firmom tehničke rekultivacije i dalje vršena eksploatacija kamena. Cilj Pokreta OŠFG je da se ne desi da dođe do ponovnog manipulativnog procesa.

stvararanje prirode na kopovima

7.3. Primeri pozitivne prakse

Stajaće vode Vojvodine – neiskorišćeni potencijal

Kroz svoju burnu istoriju Vojvodinu je više puta organizованo naseljavalo stanovništvo iz različitih delova Balkanskog poluostrva i Evrope. Materijal za izgradnju kuća za život doseljeno stanovništvo najčešće je nalazio u svojoj neposrednoj okolini. Takođe, tokom industrijske revolucije formiran je veliki broj površinskih kopova za eksploataciju sirovina uglja, kama, gline i cigte. Najveći broj depresija nastalih usled površinske eksploatacije za proizvodnju materijala za gradnju ispunjen je atmosferskom vodom i nalazi se u različitim fazama ekološke sukcesije. U Vojvodini, u okolini praktično svakog naselja, koliko god malo ono bilo, nalazi se nekoliko depresija različitih veličina i starosti ispunjenih vodom. Na žalost, same mali broj takvih depresija je iskoriscen i to skoro isključivo od strane ribolovaca.

Pored nesumnjivog rekreativnog i turističkog potencijala vodenih površina, na mestima napuštenih površinskih kopova one mogu biti značajne i sa aspekta zaštite prirode. Stanje sa malim stajaćim vodama u Vojvodini dosta je sumorno. Usamljeni primjeri nijihovog odzivog korišćenja nikako ne mogu popraviti opštu sliku o našoj nesposobnosti da iskoristimo vodene površine za unapređenje kvaliteta životne sredine, a time i kvaliteta života lokalnog stanovništva.

Izvor-tekst/fotografija

https://www.gradjevinarstvo.rs/tekstovi/1529/820/povr%C5%8C%A1inske_eksploatacije_mineralnih_sirovina_-_neiskori%C5%A1C4%87eni_potencijal_za_za%C5%A1itu_prirode_vojvodine

Sigurno je jedan od bitnih razloga lošeg stanja kod nas i nedovoljna informisanost lokalnih samouprava i građanstva. Oni nisu dovoljno upućeni u to što se može uraditi sa malim vodenim površinama u njihovom okruženju. U isto vreme nisu upućeni ni u dosta složene procedure i nejasne uslove koje bi zainteresovani subjekti trebalo da zadovolje kako bi im se vodena površina, odnosno, vodno zemljište ustupilo na korišćenje.

PRIMERI POZITIVNE PRAKSE NA FRUŠKOJ GORI

Rekultivacija površinskog kopa Debeli cer

Stari kamenolom crvenog krečnjaka Debeli cer (Crveni majdan) nalazi se kod turističkog izletišta Andrevlja, u blizini Beočina. Ovo zanimljivo mesto u Nacionalnom parku Fruška gora iz koga se nekada vadio kamen danas posećuju samo ljubitelji prirode. Beočinska fabrika je zadnja koristila kop, a pre nekoliko godina kada je rekultivisan nasuta je zemlja i posadena trava.

Do kamenoloma Debeli cer može se stići putem od Testere prema Andrevlju. Neposredno pre Andrevlja postoji odvajanje za kamenolom do koga se stiže laganom šetnjom kroz šumu. Put je prohodan tokom cele godine bez obzira na vremenske uslove. Do pre nekoliko godina ovaj prostor je Nacionalni park Fruška gora koristio kao hranilište za orlove krstaše, pa je prilaz jednim delom staze bio zabranjen. Nadamo se da će on ponovo biti u funkciji hranilišta za povratak krstaša.

Izvor-tekst i fotografija <https://fruskac.net/rs/lokacije/razno/kamenolom-debeli-cer>

Rehabilitacija površinskog kopa Srednje brdo

Godine 2004.g je doneta odluka o zatvaranju površinskog kopa krečnjaka „Srednje brdo“ i pristupilo se planiranju radova na tehničkoj i biološkoj rekultivaciji lokacije, kako bi se ona vratila u krilo Nacionalnog parka „Fruška Gora“ i reintegrисала u njegov prirodnji milje. Rekultivacija ovog kopja je završena, a time su očuvani specifični šumski, travni, žbunasti i kamenjarски ekosistemi kao staništa ugroženih vrsta orinofaune, zajedno sa funkcionisanjem hranilišta za dodatnu ishranu ptica grabljivica u nepovoljnim uslovima prihranjivanja (zimski periodi, periodi reprodukcije). Na ovom kopu je zasađeno 12.000 sadnica raznih vrsta prema predloženom rasporedu na svim etažama, a nešto kasnije je zasađeno još 7000 sadnica belog i crnog bora.

Površinski kop Beli kamen

Beočinska fabrika cementa je 1996.g obustavila proizvodnju na površinskom kopu krečnjaka „Beli kamen“ kod Bešenova. Kompanija Lafarge je pruzela beočinsku fabriku cementa 2002. godine, nakon obustavljanja proizvodnje na ovom kopu.

Radovi na rekultivaciji ovog kopu su u toku, a Lafarge BFC je u obavezi da završi tehničku i biološku rekultivaciju ove lokacije do kraja 2024.godine, u skladu sa projektom trajne obustave radova (rehabilitacije) a na osnovu uslova i saglasnosti nadležnih organa (Pokrajinski zavod za zaštitu prirode Vojvodine, Pokrajinski sekretarijat za vodoprivredu, poljoprivredu i šumarstvo; Pokrajinski sekretarijat za energetiku, građevinarstvo i saobraćaj i drugih nadležnih organa). Tehnička rekultivacija podrazumeva saniranje terena iskopavanjem i nasipanjem otkrivke sa susednog površinskog kopa Mutualj i formiranje završnih oblika etaža i kosina kopa. Nakon te faze sledi biološka rekultivacija koja obuhvata sadnju izabranih biljnih vrsta koje su prilagodene za opstanak u eko klimatskim uslovima na ovom području. Radovi se odvijaju na degradiranim površinama oko jezera.

Izvor - tekst i fotografija: <https://www.lafarge.rs/odrzivi-razvoj/voda-i-priroda>

Kod nas se u većini slučajeva primenjuje tzv. prirodna rekultivacija degradiranih površina (mada bi odgovarajući termin pre mogao biti – prepuštanje slučaju), jalovina se odlaze na neadekvatan način u blizini samog iskopa, površinski plodni sloj zemljišta trajno se uništava neadekvatnim odlaganjem. Materijali koji su veoma efikasni u sanaciji deponija i degradiranih površina, u našoj zemlji se skoro i ne upotrebljavaju, da li zbog toga što teško prihvatom novine ili zbog njihove cene? Cena ne može biti odgovor, jer ono što njima čuvamo zapravo – nema cenu.

PRIMERI POZITIVNE PRAKSE NA FRUŠKOJ GORI

Spomenik prirode „Stratigrafski profil Filijala – Beočin“ Zaštićeno područje velikog značaja – II kategorija

Ležište laporaca kod Beočina, poznato još od 1839. godine pod imenom „Filijala“ sastoji se iz tri eksplotacija polja: Severno polje, Medupolje i Južno polje. Deo kopa koji je pd zaštitom od 2022.g nalazi se u severnom i severozapadnom obodu u dužini od 420 m. Prostorni okvir je raskop od 4 etaže, prosečne visine od oko 8m. U neposrednom zaledju dominira najviši vrh Fruške gor - Crveni čot 539 m. Površina prostora spomenika prirode koja podelje zaštititi 4,13ha. Od ukupne površine Stratigrafskog profila 61,02% je u vlasništvu kompanije „Lafarge-BFC“ do je 38,98% u vlasništvu JP Nacionalni park „Fruška gora“. Ukupna visina otkrivenog profila neogenih naslaga na kopu po etažama iznosi oko 30-35m, što znači da je zajedno sa otkrivenim izdancima moguće u kontinuitetu pratiti kompletan razvoj tvorevina.

Kao objekat istorijsko-geološkog i paleontološkog nasleđa trebalo bi da se upiše u Inventar objekata geonasledja Srbije.

Kategorija prirodnog dobra prema klasifikaciji Svetske unije za zaštitu prirode – Kategorija III – Spomenik prirode ili obeležje (Natural monument or feature). Kategorija III zaštićenih područja izdvajaju se i štite određene prirodne vrednosti i dobra, koja mogu biti reljef, morska hrid ili pećina, geološke pojave (fosilna ležišta, geološki profili, speološki objekti, vodopadi i dr.) ili žive forme (šuma, park šuma, parkovi, pojednačna stabla i dr.) Ovo su najčešće mala područja po površini i obično veoma atraktivna za posetioce.

Postoji osnov za upis u listu međunarodno značajnih objekata geonasledja u okviru Evropske asocijacije za konzervaciju geološkog nasleđa – ProGEO pod uslovom da se sprovedu neophodne mere zaštite i uređenja.

Izvor tekst i fotografije:
https://www.ekourbapv.vojvodina.gov.rs/wp-content/uploads/2019/09/sp_stratigrafski_profil_filijsala_beocin.pdf

Kamenolom kod Malmea – Švedska

Limhamnov kamenolom krečnjaka je rezervat prirode, jedinstveno mesto u okolini malmea (Švedska) koji karakteriše industrijska istorija i praistorijska priroda. Kamenolom krečnjaka je pre 65 miliona godina bio suptropsko more sa bogatim životinjskim svetom, kreč je formiran od skeleta uginulih životinja i tada je postao dragocen industrijski potencijal. **Danas je to prirodni rezervat sa bogatim prorodnim i životinjskim vrstama. Obilazak sa vodičem garantuje zanimljivo iskustvo posetiocima.**

Izvor - tekst i fotografija:

<https://malmo.se/Uppleva-och-gora/Natur-och-parker/Limhamns-kalkbrott.html>

Stvaranje prirode na kopovima

**STVARANJE NOVOG JEZERA NA FRUŠKOJ GORI
KIŠNJEVA GLAVA 19.10.2023.G**

**Fotografija: Pokret OŠFG
Autor: Petar Živanović**

**Podržano od strane Evropskog fonda za Balkan
Stavovi izraženi u ovoj Studiji su stavovi autora i ne pretstavljaju
nužno stavove Evropskog fonda za Balkan.**

Oktobar 2023.g